

Tina Vrščaj: *Na Brdu*
(Excerpt in Serbian)

Translated by: Jelena Dedeić
Contact of the translator: jela.dedeic@gmail.com

Na Brdu uvek duva.

Eva pokušava da pusti korenje u toj zemlji. Ali zemlju nosi vetar.

Ponekad ne hoda po zemlji, već lebdi. Kad čisti lišće ispred ulaza i zamahne metlom, ne dotiče tlo, lišće odnosi samo kovitlac vazduha.

Slike koje naslikaju ostavljaju da stoje u uglu sobe, okačiće ih već. Sobne biljke su završile na kompostu, a saksije još stoje na polici, okrnjene.

Eva zamišlja ravnicu dokle god seže pogled. Zamišlja da su u drugoj kući. Susedi imaju decu sličnog uzrasta kao što su njena, ne pijanče pred decom i ne pretvaraju se da su nešto što nisu. Voze bicikle. I malo dete može da vozi na ravnom. Ponekad se dobacuju loptom, ne može da im pobegne. Ni deca ne mogu da se otkotrljaju u provaliju.

Devojčice su još nove i mirišu sveže. One su pridošlice na ovom svetu.

Seme je dalo plod usput, kao da ju je oprašio vetar.

Najpre je stigla prva. U velikom stilu! Isporučili su je beli anđeli u kočiji. Onda je došla i druga, opet stresan doživljaj. Već prvi glasić bio je više smeh nego plač. Vidi, prvo dete su joj doneli anđeli, a drugo joj se rodilo srećno.

Čim su došle na svet, otvorile su oči u ovoj kući sa onim nakrivljenim slikama u čošku i dečjim odelcima po podu. Haljinice se množe na parketu, naslonima stolica, kauču, krevetu i čak na stolu. Najmanje ih ima u ormarima iz kojih se širi ustajali miris. Sva ta brda stvari dokaz su da je Evino potkrovlje neuredno. Mama je govorila:

Pospremi već jednom ono tvoje potkrovlje.

Ono sa kojim mama nema ništa.

Odjednom se broj haljinica udvostručuje, i svakog meseca neke od njih postaju premale. Deca rastu. Uveče im oblači pidžamu sa dugačkim nogavicama, a ujutru se bude u kratkim. Svake nedelje nešto fali i preko dana traže gde je. Onda dobiju kese od prijatelja. Ta nova i upotrebljena odelca prave veliko brdo u predsoblju. Čekaju na prvo pranje.

Taj prvi period života prve bebe prožet je mirisom mleka, kake i praška za veš. Dete se podoji i ukaki, a kaka pronalazi put od pelene do odeće uvek u istom redosledu i sve bržem tempu gde u toku ponavljanja vremenom nema više nikakve pauze. Eva podoji dete, a zatim u majici mokroj od mleka pušta vodu da teče u prazno da bi došla do tople za pranje guze, menja pelenu i presvlači dete. Na podu pored njenih nogu opet brdašce. Brdašce je i u kupatilu, pa vrata ne mogu da se zatvore. Bezoblična masa je u veš-mašini. Mašina je toliko preopterećena da poskakuje. Od besa ponekad želi da razbije zidove. Brdašce opranih komada odeće u lavoru koje Eva žuri da prostre na žicu kada beba zatvori oči i dok sunce još greje.

Celu proceduru ponavlja. I opet. I opet ... Kao hrčak u kolutu.

Početak života druge bebe prožet je mirisom mleka, kake i praška za veš. Drugi put je sve isto. Ali sve drugačije. Eva se brže prepušta neprospavanim noćima. Lakše sluša plač, jer zna da će proći. Ponekad ostane sasvim mirna kad čuje plač. Zna da je to plač-smeh, duboko čuđenje životu.

Ponekad je rasejana. Sa bebama i mališanima stvari stoje tako da sve izmiče kontroli. Kao kada mleko iz grudi curi samo od sebe čak i kad nema ustašaca prikačenih na sisu. Dovoljna je jedna nežna misao da majica dobije bele mokre fleke. Uneređene pelene gomilaju se ispred ulaznih vrata. Na pultu se gomilaju ostaci hrane koji čekaju da ih neko odnese na kompost. Ispod nogu se gomilaju igračke. Ponekad neka noga satre neku igračku.

Za to nije kriv nered na njenom potkrovlju. Nešto drugo je krivo.

Čim su devojčice provirile iz kuće, stopile su se sa nagnutim horizontom. A kada su, jedna za drugom, u razmaku od dve godine prohodale, najmanje nožice su se već gegale uzbrdo. Malecka samo u patofnama. Bio im je potreban čvrst podsticaj:

„Noge u vazduh!”

Po ravnom bi možda već trčale, ali strminu je bilo teško savladati. Ponekad bi Eva neku od njih dve blago lupnula po zadnjici. Ili ih nadahnjivala mudrošću:

Noge pamte ono za šta su sposobne, a posle toga im nijedan korak nije suvišan.

Kada male noge krenu uz veliko brdo, to je dirljiv prizor. Ranije nisu mogle. Tada ih je ona, sitna, ali žilava poput vreće krompira, podizala ispod pazuha, dva pazuha za dve devojčice, i tako hodala. Hodale su. Ako bi pritom malo visile naglavačke, nikada im nije smetalo.

Kada su počele da crtaju, crtale su strme vijuge i dijagonale. Tata je pitao zašto crtaju sve ukoso kao da nikada nisu promolile glave iz kuće.

Devojčice ovde nisu same. Imaju njega. Njegovi mišići su vijugavi, jer se u njima skladišti snaga i za njega nijedna strmina nije previše strma. Rodio se na Brdu.

Ali, kada one krenu peške, on ostaje kod kuće.

„I tata, i tata!”, viče mlađa kao da će svaki čas briznuti u tvrdoglavi plač.

„Tata mora da radi”, kaže starija.

Gregor radi dok Eva misli na to da će deca uveče zaspati. Ne zaspe svaki put.

„Bistra deca ne vole da spavaju”, kaže vaspitačica u vrtiću. „Previše se plaše da će nešto propustiti.”

Njene devojčice ne žele da spavaju zato što su bistre. To objašnjenje je dobro.

Ali, deca moraju uveče da spavaju, govorila je mama. Ko ih ne stavi na spavanje, sa njim nešto nije u redu. Nešto nije u redu sa njom kao mamom ili nešto nije u redu sa njenom decom. Ako sa decom još ništa nije krenulo naopako, verovatno hoće zbog nedostatka sna. Iz majke u njoj kipi njena majka. Majčini saveti su otporni na sve. Pustili su korenje u Evi.

Deca moraju u osam u horizontalu!, uvek je govorila mama.

Šta se kod njih događa posle osam uveče? Naravno, devojčice ne spavaju. Još ne. Ništa ne ukazuje na to ni da im se spava, niti da će zaspati. Nema nikakve garancije. Iako ih je na sve moguće načine terala uzbrdo.

„Tamo gore vidim macu!”

Uvek joj se čini da moraju da se probiju do neke uzvišene tačke.

Odatle mogu da vide daleko dole na Kotel. Mogu! Najčešće se sa Brda ne vidi, prekriveno je crnom mrenom. Jedna devojčica je oduševljena: „Vidi, crna magla!” Druga mazi mamu.

Eva zamara samo sebe.

Za odrasle je već devet sati. Koliko ima sati u dečijoj sobi? Devojčice se podižu u krevetu. Izlivi cviljenja prate naizmenične pritajene šapate:

„Žedna sam!”

„Piški mi se!”

„Tišina, spavanje!”, sikne Eva.

Ovaj prizor koji se ponavlja svake večeri, i nikada ne prestaje, u njoj budi prasliku: ona kao dete.

Ona dete je sada mama. Mora biti autoritativna i svemoguća. Razapinje se preko krova da bi u bilo koji ugao ispalila strelicu svoje važnosti: „Šta sam rekla!”

Mama, plašim se mraka, upali svetlo!

Eva, stara pet godina, ne želi da ostane sama u mraku. Dok spava, muče je noćne more. Svake noći isto, Eva pada u dubinu. Evica živi na trećem spratu, ali zgrada je visoka. Noću pada i pada sa gornjeg sprata. Svake večeri joj preti ta mora i sprečava je da se preda snu. Njena mama gasi svetlo i na silu je tera da spava. Kako da se bori sa njom kad ima još toliko stvari da uradi. Mama ima posla. Mama hoće da spava. Mama sutra mora na posao. Mama je ljuta na tatu. Mama nema više strpljenja. A Evina borba je borba sa mrakom i spavanjem.

Tvrđoglavo si dete. Stvarno, mnogo tvrđoglava! Tvrđoglavo tvrđoglava. Najveća tvrđoglavica na svetu.

Eva-mama želi da njene devojčice leže mirno i vodoravno.

„Ali mama”, kaže joj ćerka dok sedi i ne želi da bude u vodoravnom položaju, „Ja ne mogu da zaspim.”

„Psssttt!”, zašuška Eva. „Moraš.”

„Kažem ti lepo da ne mogu!”, odlučno zauzima stav.

Previše im popuštaš. Kao tvoj otac. Dozvoljavao ti je sve, a onda bi te namlatio. *Ali, mama, ne razumeš*, odgovara glasu svoje mame koja se javlja sad kad ima svoje mladunce. I sad kad je već pola deset. Zamahne rukom kao da tera muve. Čini joj se da ne može da uspava devojčice. Neke stvari dete mora da uradi samo i u svoje vreme. To njena mama nije razumela. Uvek je znala šta je normalno.

Možda deca ne mogu da zaspe, jer nešto nije u redu.

„Šta to smrdi?”, pita starija.

Zaudara na pregorelu sklopku. Smrad je probio u kuću. Kao da neko na ražnju peče gumene čizme. Da li da to kaže ili ne? Ionako još ne spavaju. A starija uopšte neće moći da zaspi s pitanjem na usnama.

„Lenart se danas zaletio autom u jarak i zaglavio se.”

„Zašto je krenuo tamo?”

„Slabo vidi, jer je star. Onda je zvao tatu. Tata je uzeo moj auto i konopac i izvukao ga iz jarka.”

Put mu je krckao ispod točkova.

„A zašto tvoj auto?”

„Bilo mu je žao da ošteti svoj.”

„A zašto sad tako smrdi? Fuj ogavno!”

„Fuj ogavno”, začuo se i drugi, mali glasić koji je radostan što prvi put izgovara neku reč. A kako se tek raduje Eva kad je čuje! Raduje se i kad neku reč kaže deseti ili stoti put.

Još uvek je svaka reč uzbudljiva. Osvežavajuće strana, život koji se iznova doživljava. Kao ajskrim, harašo ili periplum ... Obe se igraju rečima kao kuglicama od plastelina.

„Ogavno, ogovance.”

„Čini mi se da je kuplung uništen.”

„Kukun”, ponovi mali glasić.

„Zašto?”, pita veliki glasić.

Kao da zna zašto. Kao da je nekad videla mehanizam. Još nikad nije osetila toliki smrad.

Priča ju je uznemirila. Starija detaljno zamišlja kako otac, snagator, privezuje konopac i kako onda svojom vlastitom snagom vuče komšiju i njegov vertikalni auto...

Mogao bi da izvuče čak i njegovu kuću kad bi je odnela bujica.

„A sad lezi.”

„Ne, hoću ovako.”

Ispod leđa i glave je stavila dva jastuka i nekoliko plišanih igrački.

„Kako, sedeći?”

Njeno telo je paralelno sa liticom.

„Kao da ležim na brdu.”

Kad bi živeli u kući na ravnom, uspavljivanje bi bilo lakše. Ne bi sve vreme bili uzdignuti pod uglom.

Kada Eva legne, nastupa vrtoglavica. Kao da će kuća svakog časa proklizati.

Izgleda da spavaju.

Tiho napušta dečju sobu.

Uspela si, pohvaljuje je unutrašnji glas.

„Dobro je da nije zima”, čuje stariju iz sobe.

„Zašto?”

„U snegu tata nikad ne bi izvukao Lenarta.” Velika devojčica usred leta misli na sneg.

Na strmini ispod njih je njiva.

Kada devojčice ugledaju sitno i povijeno Ankino telo koja motikom obrađuje zemlju, žele da siđu.

Često se spuštaju u maglu. Tada devojčice radoznalo gledaju naokolo da ne bi nešto propustile:

„Gde je?”

Kada stigneš do gustog pokrivača, on se krije od pogleda.

Brina uzima kišobrane , mlatara njima kao špagetima i valja ih među dlanovima. Kao da valja Evine živce. Eva seda u travu.

Ne valjaj se po travi! Opet moram da perem, ponovo majčine reči. Ako pomisli na dane kada je bila dete, blješte kao sunčana svetlost. Ništa ne može jasno da vidi, jer mora da začkilji.

Kod Anke je posao ključ preživljavanja. Kada bi prestala, ne bi mogla više ništa. Kada ne bi radila, bila bi beskorisna i umrla bi. Svaki dan se savija iznad zemlje pod pravim uglom. Cin cin. Cin cin. Njeno telo ne može više da se ispravi.

Tako je bliže zemlji nego nebu. Sunce je bičuje već devedesetšest godina. Na koži ima velike crvene lišajeve, ali to joj ne smeta.

Glavu joj štiti marama.

„Zaboravile smo kape”, kaže Eva. „Vreme je da idemo.”

„Brina, ne kopaj nos.”

Njene ručice su crne, njeni nokti crno-crni. Smeje se širokim osmehom.

„Mama, nas dve hoćemo još da kopamo”, kaže Višnja gramatički pravilno.

„Zašto se zimi uopšte ne igramo zemljom?”, pita iznenada. Pa, zato što je ispod snega. Ali, uopšte nije bilo snega cele zime. Čak i kad nema snega, zemlja je zaleđena. Tvrda kao kamen.

Ali, zime postaju sve blaže. Proleća sve toplija. A leta sve paklenija.

Eva još malo odlaže povratak kući, jer moraju uzbrdo.

Ankin zardali metal drugačije tuče u kamenje u zemlji, ako su one u blizini. Ta motika zvuči prijateljski.

„Je l’ baš moramo gore?”, pita starija.

„A kuda?”

„Bolje da idemo dole.”

„Aha?”

„Ako krenemo nizbrdo i napravimo krug, opet ćemo stići kući”, objašnjava svoj predlog.

„Ako siđemo dole, onda moramo posle još više uzbrdo. Ne možemo silazeći da se popnemo gore, ludice. Moramo ovuda!” Eva usmerava ruku prema nebu. Brina se javlja posle dva koraka:

„Mama, nosi me.”

Eva mahne i samo gleda naviše, da ne bi videla malecku pored svojih nogu.

„Gde je tata? Tata da me nosi”, kaže Brina naredbodavnim tonom.

To i Evu zanima. Ako je malecka i dalje bude izazivala sa „nosime”, u njoj bi mogla da pokulja lava iz podzemlja i pre ili kasnije stigne taticu.

Upeklo je sa neba. Višnja se nečega setila:

„Manca nam je pričala da nas sunce pritajeno špijunira kroz rupu.”

Za večeru imaju ono jestivo što nađu u bašti. Samo malo salate koja je na vrućini izbledela i tvrdoglavo odbila da poraste. Nekoliko rotkvica koje su sve redom crvljive i bacaju ih na kompost, a na kuhinjskom pultu ostaje jedva šačica. Mnogo tušta, azijskog korova koji odlično uspeva na slovenačkoj zemlji. U bašti satire sve ostalo, ali na tanjiru je koristan. U njihovoj bašti mogu se naći još tikvice, koprive, lisnata blitva, žućkasti peršun. Sve je gusto zaraslo u travu koja povrću nudi bar malo zaklona od vrelih sunčevih zraka.

„Ja bih bele rade”, kaže Brina.

Belih rada više nema.

„Testise, testise!”, klikće Višnja.

„Kakve testise?”

„Hajdemo radije nizbrdo.”

„Aha?”

„Ako siđemo dole i napravimo krug, opet stižemo kući”, obrazlaže svoj predlog.

„Ako siđemo dole, onda moramo posle još više uzbrdo. Ne možemo silazeći da se popnemo gore, ludice. Moramo ovuda!”

Eva usmerava ruku pravo prema nebesima. Brina se javlja posle dva koraka:

„Mamice, nosi me.”

Eva mahne i gleda samo uvis, da ne bi videla malecku pored svojih nogu.

„Gde je tata? Tatica da me nosi”, kaže Brina nametljivim tonom.

To i Evu zanima. Ako je mala još malo bude izazivala da je nosi, u njoj bi mogla da pokulja lava iz podzemlja i da pre ili kasnije stigne taticu.

Upeklo je sa neba. Višnja se nečega setila:

„Manca nam je pričala da nas sunce gleda kroz rupu.”

Sada maše nebu. Manca je vaspitačica. Decu podučava o zaštiti životne sredine. Suva trava šušti pod nogama.

„Pazite na zmije.”

Biljke svojim listovima hvataju svetlost. Zelenu kožu izlažu suncu. Ali, letnje sunce ih je ipak opeklo.

Hodaju dalje po žegi. Eva se znoji.

Kuća ih štiti prijatnim hladom. Decu šalje do umivaonika, istresa cipele. Ulazna vrata ostavlja otvorena i sa nekoliko lebdećih zamaha metle tera grudvice zemlje.

Pojavljuje se Gregor. Na njemu nema ni traga od zemlje, ni od sunca. Nije pocrveneo, nije pregrejan ni preznojen. Dobro izgleda. Jedino mu se stvaraju bore između obrva. Njegove oči su mutne.

„Računam na tebe večeras”, kaže Eva zavodljivo. Hladovina u hodniku je uznemirila njena čula.

Gregor kupu devojčice. U kupatilu je poplava. Nisu štedeli vodu.

Za večeru imaju ono jestivo što nađu u bašti. Samo malo salate koja je na vrućini izbledela i tvrdoglavo odbila da poraste. Nekoliko rotkvice koje su sve redom crvljive i bacaju ih na kompost, a na kuhinjskom pultu ostaje jedva šačica. Mnogo tušta, azijskog korova koji odlično uspeva na slovenačkoj zemlji. U bašti satire sve ostalo, ali na tanjiru je koristan. U njihovoj bašti mogu se naći još

tikvice, koprive, lisnata blitva, žućkasti peršun. Sve je gusto zaraslo u travu koja povrću nudi bar malo zaklona od vrelih sunčevih zraka.

„Ja bih bele rade”, kaže Brina.

Nema više belih rada.

„Testise, testise!”, klikće Višnja.

„Kakve testise?”

I mlađa već oseća da je starija na tragu nečeg slasnog. I ona vragolasto viče:

„Testise, testise!”

„Je l’ mislite na testeninu, budalice?”

„Šta ćeš to računati sa tatom?”

„Šta brbljaš. Spavaj.”

Eva se prisetila šta je rekla Gregoru. Računam na tebe večeras.

Ne zna da li može da računa na to. Kao dete se naslušala mame i njenih prijateljica koje su beskompromisno kopale po muškim greškama. Žene su u svemu same. Ako te muškarac bar ne kresne kako treba, onda nije ni za šta.

Brini i Višnji nije dovoljno samo da gledaju i povremeno pomeraju pogled levo, desno, gore i dole. Žele neprestano da dodiruju tu stvar. Sve vreme. Obe u isto vreme. U svim smerovima. Da je potpuno poseduju. Nervozne su i svuda naokolo puštaju svoje pipke. Gregor to podnosi kraće vreme, zatim više ne vlada sobom.

„U pizdu materinu, hajde, sklanjajte se!”, poludi.

Zbaci ih sa sebe i sklanja se na terasu sam sa tabletom. Tamo pali cigaretu.

„Evice, hoćeš pliz da mi doneseš pikslu i pivo?”

Evu to pogađa. Od kada opet puši? Pre šest meseci je prestao.

„Nađi ih sam. I da slučajno nisi ostavio pepeo na terasi!”

Eva posipa začine na povrće. Prosula je priličnu količinu karija i oštrina se oseća u vazduhu.

Devojčice joj se vrzmaju oko nogu.

„Mama, možemo li još malo da budemo na tabletu?”, pita Višnja.

„Za danas je bilo dosta”, kaže Eva.

„Ne, mama. Molim te, molim te, molim te, mogu li na terasu”, zahteva i dalje, jer ne razume zašto joj mama brani neverovatnu pustolovinu. Kad Eva ne odgovori ništa, Višnja počinje ponovo:

„Ako me pustiš na terasu, biću mnogo dobra.”

„Ne ispiraj mi mozak, Višnja”, stroga je Eva.

„Ako me ne pustiš, radiću sve kako ne treba!”, zapreti dete.

Tata je zatvoren na terasi i ne obazire se na njih.

„U pizdu matelinu!”, kaže Brinica.

Nema još ni tri godine, a tako lepo ume da kaže: „Pizda!”

„Sviđaju vam se nove reči, je l’ da? E, pa ova je ružna. Hajde da je zamenimo sa *Idi u peršun*.”

„U pizdu peršunovu”, reče Višnja.

Brina počinje grohotom da se smeje.

„Pizdu pesunovu”, ponovi.

Sada se sve tri smeju. Višnja, starija, pokušava da imitira Brinu.

Dok Eva stavlja tanjire na sto, devojčice joj pomažu s priborom, Višnja kaže:

„Mamice, hoćeš da mi doneseš veštačku vodu?”

„Ši kolz it Dnevnik našeg truda. Ja joj pravim pejdž.”

„A o čemu se radi?”, javi se Mateja.

„Pošto je, ez ju nou, Eva nasela na populiste, u taj dnevnik bi svi ljudi mogli da upisuju svoj doprinos za klajmet čejndž. Mogao bi da se zabeleži svaki zeleni gest. Ljudi bi mogli da napreduju po zelenoj lestvici... možda bi nešto donirali ... Problem je što Evu novac nimalo ne interesuje. Portal bi morao da funkcioniše na bazi bitkoina! Ali tu se razmimoilazimo.”

Svaka igra je sada tu samo da se zavaraju. Igra samo izgleda kao igra. Igraju se da bi se igrale. A u sebi čekaju da dođe tata.

Da li da ih usred igre zaustavi i kaže:

„Vaš tata je zapalio.”

„Šta je to zapalio?”, smejele bi se na sav glas. „Koga je to zapalio?”

„Da joj damo andol?”

„Ne, ne”, odmahuje glavom Višnja. „Snižavanje temperature neće biti od koristi. Zemlja se vrućinom brani od napasnika. To smo mi. Nema drugog oružja protiv nas osim vrućine, oluje i zunamija.” Cunamija, ispravlja je Eva u sebi. Potresena je. Predstava na igralištu bila je čisto glupiranje. Ima osećaj da ljudi ponekad govore o klimi kao kad bi nevernik objašnjavao Boga.

Da li je čovečanstvo stvarno do te mere doveo život na Zemlji u neprirodno stanje da sada i najmlađa deca moraju da spasavaju svoju budućnost?

A mi, odrasli sa stanice Bubi, gledamo belo.